

**KOMENDA GŁÓWNA
PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ
BIURO SZKOLENIA**

**PROGRAM SZKOLENIA
KOMENDANTÓW GMINNYCH
ZWIĄZKU OCHOTNICZYCH STRAŻY POŻARNYCH
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Warszawa 2015

Opracowanie merytoryczne:

st. bryg. Ireneusz KRÓLIK – KG PSP
st. bryg. Tomasz NACZAS – KG PSP
st. bryg. Janusz SZYLAR – KW PSP Warszawa
bryg. Robert ŁAZAJ – CS PSP Częstochowa
mł. bryg. Krzysztof RASZEWSKI – KW PSP Łódź
st. kpt. Witold CHOJNACKI – KW PSP Kraków
kpt. Marcin KULIG – KP PSP Limanowa

Opracowanie metodyczne:

Magdalena STAJSZCZAK – KG PSP
st. kpt. Witold CHOJNACKI – KW PSP Kraków

SPIS TREŚCI

I.	ZAŁOŻENIA DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZE.....	4
1.	Cel szkolenia	4
2.	Sylwetka absolwenta	4
3.	Warunki przyjęcia na szkolenie	5
4.	Uprawnienia.....	5
II.	REALIZACJA PROCESU DYDAKTYCZNEGO	5
1.	Organizacja szkolenia	5
2.	Zalecenia i wskazówki metodyczne	5
3.	Plan nauczania	7
III.	TREŚCI KSZTAŁCENIA.....	8
1.	Podstawowe akty prawne z zakresu ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego	8
2.	Podstawy międzynarodowego prawa humanitarnego.....	8
3.	Krajowy System Ratowniczo – Gaśniczy na szczeblu gminnym	8
4.	Organizacja i zadania systemu wykrywania i alarmowania oraz system powszechnego ostrzegania na szczeblu lokalnym.....	9
5.	Ochrona infrastruktury krytycznej na szczeblu gminnym	9
6.	Plany ratownicze powiatu/miasta	9
7.	Administrowanie środkami finansowymi przeznaczonymi na funkcjonowanie jednostek OSP na szczeblu gminnym	9
8.	Współpraca z innymi podmiotami wspierającymi KSRG.....	10
9.	Utrzymanie gotowości operacyjnej OSP w KSRG na szczeblu gminnym	10
10.	BHP podczas organizacji szkoleń, ćwiczeń oraz zawodów sportowo – pożarniczych OSP i MDP	10
11.	Ceremoniał pożarniczy.....	11
12.	Nadzór i koordynacja ochrony przeciwpożarowej na szczeblu gminy – zadania Komendanta Gminnego ZW OSP RP	11
13.	Działalność prewencyjna w ochronie przeciwpożarowej.....	11
14.	Organizacja łączności podczas pożarów i miejscowych zagrożeń	12
15.	Egzamin.....	12
IV.	LITERATURA.....	13

.....

I. ZAŁOŻENIA DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZE

1. Cel szkolenia

Celem szkolenia jest przygotowanie członków Ochotniczych Straży Pożarnych do wykonywania obowiązków Komendanta Gminnego ZOSP RP z zakresu ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności oraz zarządzania kryzysowego.

2. Sylwetka absolwenta

Po ukończeniu szkolenia słuchacz powinien:

a) w sferze poznawczej:

- opisywać organizację ochrony przeciwpożarowej, ochronę ludności na obszarze gminy;
- opisywać organizację zarządzania kryzysowego na obszarze gminy;
- omawiać obowiązki osób fizycznych, prawnych, organizacji i instytucji w zakresie zapobiegania pożarom, klęskom żywiołowym i innym miejscowym zagrożeniom;
- przedstawiać informacje i ocenę dotyczącą przygotowania OSP z terenu gminy do udziału w działaniach ratowniczych;
- określać potrzeby finansowe OSP z terenu gminy;
- omawiać zasady przeprowadzenia kontroli spełniania wymagań ochrony przeciwpożarowej.

b) w sferze praktycznej:

- współpracować z komendą powiatową/miejską PSP w zakresie szkolenia, prowadzenia ćwiczeń, zawodów, przeglądów i inspekcji OSP;
- nadzorować utrzymanie gotowości bojowej jednostek OSP;
- współpracować z gminnymi strukturami odpowiadającymi za ochronę przeciwpożarową, ochronę ludności i zarządzanie kryzysowe;
- kierować działaniami ratowniczymi;
- przygotowywać dane dotyczące sił i środków OSP z terenu gminy na potrzeby powiatowego planu ratowniczego;
- współdziałać w organizacji gminnych zawodów pożarniczych OSP i MDP;
- podejmować działania na rzecz włączania OSP do KSRG;
- oddziaływać na OSP w zakresie przestrzegania regulaminów;
- udzielać pomocy Naczelnikom OSP w zakresie szkolenia strażaków ratowników OSP oraz organizowania ćwiczeń i pokazów;
- organizować i prowadzić szkolenia;
- przedstawiać ocenę i wnioski oraz prowadzić nadzór w zakresie szkoleń i przestrzegania przepisów BHP, aktualizacji badań lekarskich strażaków ratowników OSP;
- formułować i wydawać rozkazy;
- dowodzić pododdziałem zwartym, stosować ceremoniały pożarnicze.

c) w sferze motywacyjnej mieć ukształtowane postawy:

- zdyscyplinowania;
- odpowiedzialności za zdrowie i życie własne, innych ratowników, osób zagrożonych;
- odpowiedzialności za stan środowiska naturalnego.

3. Warunki przyjęcia na szkolenie

Kandydat na szkolenie powinien posiadać:

- skierowanie wg. wzoru określonego w „Zasadach organizacji szkoleń członków Ochotniczych Straży Pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych”;
- wiek - ukończone 25 lat i nie przekroczone 65 lat;
- obowiązkowa przynależność do Ochotniczej Straży Pożarnej z członkostwem czynnym;
- potwierdzenie ukończenia szkolenia Dowódców OSP lub spełnienie równorzędnych wymagań;
- potwierdzenie ukończenia szkolenia Naczelników OSP lub spełnienie równorzędnych wymagań.

4. Uprawnienia

Absolwent szkolenia uprawniony jest do:

- kierowania działaniami ratowniczymi na poziomie interwencyjnym, zgodnie z właściwymi uregulowaniami prawnymi w przedmiotowym zakresie;
- wykonywania obowiązków Komendanta Gminnego ZOSP RP z zakresu ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności oraz zarządzania kryzysowego.

II. REALIZACJA PROCESU DYDAKTYCZNEGO

1. Organizacja szkolenia

1. Szkolenie należy przeprowadzić zgodnie z „Zasadami organizacji szkoleń członków Ochotniczych Straży Pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych”.
2. Podstawą organizacji procesu dydaktycznego jest plan nauczania. Podstawową formą nauczania jest lekcja, której odpowiada jedna godzina dydaktyczna, trwająca 45 minut. Dopuszcza się łączenie dwóch jednostek lekcyjnych.
3. Na realizację programu szkolenia przewidziano 18 godziny zajęć dydaktycznych, w tym:
 - zajęcia dydaktyczne – 16 godzin dydaktycznych;
 - egzamin – 2 godziny dydaktyczne.
4. Warunkiem ukończenia szkolenia jest zaliczenie egzaminu końcowego, składającego się z części teoretycznej.

2. Zalecenia i wskazówki metodyczne

1. Szkolenie może odbywać się w systemie dziennym bądź zaocznym, przy czym wielkość grupy uczestników szkolenia nie może przekraczać 40 osób.

2. Należy zapewnić warunki do realizacji celów dydaktycznych poprzez stosowanie różnorodnych form organizacji procesu nauczania. Skuteczność procesu dydaktycznego wymaga łączenia metod podających z metodami aktywizującymi.
3. W procesie nauczania należy uwzględniać obowiązujące zasady nauczania oraz racjonalnie łączyć różne metody nauczania.
4. W procesie kształtowania umiejętności słuchaczy powinny wystąpić następujące etapy:
 - uświadomienie słuchaczom nazwy i znaczenia danej umiejętności;
 - sformułowanie na podstawie opanowanych wiadomości, reguł, algorytmów postępowania.
5. Należy inspirować słuchaczy do systematycznego uaktualniania, pogłębiania i rozszerzania wiedzy, a zwłaszcza w toku dalszego doskonalenia umiejętności, prowadzonego w jednostkach macierzystych oraz w formie samokształcenia kierunkowego z zastosowaniem e-learningu.
6. Szczegółowe zalecenia i wskazówki metodyczne znajdują się przy poszczególnych tematach.

3. Plan nauczania

L.p.	Temat	T	P	R
1.	Podstawowe akty prawne z zakresu ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego	2	-	2
2.	Podstawy międzynarodowego prawa humanitarnego	1	-	1
3.	Krajowy System Ratowniczo – Gaśniczy na szczeblu gminnym	1	-	1
4.	Organizacja i zadania systemu wykrywania i alarmowania oraz system powszechnego ostrzegania na szczeblu lokalnym	1	-	1
5.	Ochrona infrastruktury krytycznej na szczeblu gminnym	1	-	1
6.	Plany ratownicze powiatu/miasta	1	-	1
7.	Administrowanie środkami finansowymi przewidzianymi na funkcjonowanie KSRG na szczeblu gminnym	1	-	1
8.	Współpraca z innymi podmiotami wspierającymi KSRG	1	-	1
9.	Utrzymanie gotowości operacyjnej OSP w KSRG na szczeblu gminnym	1	-	1
10.	BHP podczas organizacji szkoleń, ćwiczeń oraz zawodów sportowo – pożarniczych OSP i MDP	1	-	1
11.	Ceremoniał pożarniczy	2	-	2
12.	Nadzór i koordynacja ochrony przeciwpożarowej na szczeblu gminy – zadania Komendanta Gminnego ZW OSP RP	1	-	1
13.	Działalność prewencyjna w ochronie przeciwpożarowej	1	-	1
14.	Organizacja łączności podczas pożarów i miejscowych zagrożeń	1	-	1
15.	Egzamin	2	-	2
	Razem	18	-	18

III. TREŚCI KSZTAŁCENIA

1. Podstawowe akty prawne z zakresu ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego – 2T

Materiał nauczania:

Struktura i organizacja ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego na szczeblu gminy. Zadania organów administracji samorządowej z zakresu ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego. Obowiązki właściciela, zarządcy lub użytkownika budynku, obiektu lub terenu w zakresie ochrony przeciwpożarowej.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- scharakteryzować cele ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego oraz sposoby ich realizacji;
- wymienić i omówić podstawowe akty prawne regulujące organizację i zakres działania ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego w Polsce;
- wskazać i omówić przepisy prawne w zakresie dotyczącym odpowiedzialności karnej za nieprzestrzeganie przepisów ochrony przeciwpożarowej;
- wymienić i omówić zadania organów administracji samorządowej z zakresu ochrony przeciwpożarowej, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego;
- wskazać obowiązki właściciela, zarządcy lub użytkownika budynku, obiektu lub terenu w zakresie ochrony przeciwpożarowej.

2. Podstawy międzynarodowego prawa humanitarnego – 1T

Materiał nauczania:

Rodzaje konfliktów zbrojnych. Zagrożenia występujące podczas konfliktów zbrojnych. Prawa i status osób w konfliktach zbrojnych. Bezpieczeństwo ratowników podczas działań zbrojnych.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- wymienić rodzaje konfliktów zbrojnych;
- omówić podstawowe zagrożenia podczas konfliktów zbrojnych;
- omówić status poszczególnych osób podczas konfliktów zbrojnych;
- wskazać zasady bezpieczeństwa dla ratowników podczas konfliktów zbrojnych.

3. Krajowy System Ratowniczo – Gaśniczy na szczeblu gminnym – 1T

Materiał nauczania:

Organizacja KSRG na szczeblu powiatowym. Zasady dysponowania i koordynacji sił i środków KSRG posiadanych przez gminę.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić organizację KSRG na szczeblu powiatowym;
- omówić zasady koordynowania, dysponowania sił i środków posiadanych przez gminę.

4. Organizacja i zadania systemu wykrywania i alarmowania oraz system powszechnego ostrzegania na szczeblu lokalnym – 1T

Materiał nauczania:

Zadania systemu wykrywania i alarmowania. Organizacja systemu alarmowania.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić zasady funkcjonowania systemu alarmowania;
- opisać zadania wykrywania i alarmowania.

5. Ochrona infrastruktury krytycznej na szczeblu gminnym – 1T

Materiał nauczania:

Bezpieczeństwo państwa i ciągłość funkcjonowania jego organów i infrastruktury krytycznej. Ochrona infrastruktury krytycznej. Planowanie cywilne. Zagrożenia terrorystyczne.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić zasady ochrony infrastruktury krytycznej wynikające z ustawy o zarządzaniu kryzysowym;
- omówić zasady planowania cywilnego;
- wskazać bazy sił i środków na szczeblu gminnym/powiatowym;
- opisać prognozowane zagrożenia terrorystyczne w stosunku do obiektów na szczeblu gminnym/powiatowym.

6. Plany ratownicze powiatu/miasta – 1T

Materiał nauczania:

Podstawy prawne wykonania planów ratowniczych. Rola i zadania planu ratowniczego. Zasady tworzenia planów ratowniczych-rola Komendanta Gminnego ZOSP RP.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- podać podstawy prawne tworzenia planów ratowniczych;
- omówić rolę i zadania planu ratowniczego;
- omówić zdania Komendanta Gminnego w zakresie tworzenia planów ratowniczych.

7. Administrowanie środkami finansowymi przeznaczonymi na funkcjonowanie jednostek OSP na szczeblu gminnym – 1T

Materiał nauczania:

Podstawy prawne finansowania ochrony przeciwpożarowej na szczeblu gminy. Podstawy prawne finansowanie jednostek OSP w KSRG. Rozliczanie środków finansowych z jednostek samorządu terytorialnego przeznaczonych na zakup wyposażenia jednostek OSP.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić zasady finansowania ochrony przeciwpożarowej na szczeblu gminy;
- wskazać źródła finansowania jednostek OSP w KSRG;
- omówić zasady rozliczania środków finansowych z jednostek samorządu terytorialnego przeznaczonych na zakup wyposażenia jednostek OSP.

8. Współpraca z innymi podmiotami wspierającymi KSRG – 1T**Materiał nauczania:**

Współpraca z organizacjami ratowniczymi i pożytku publicznego: TOPR, GOPR, WOPR, PCK. Współpraca z organizacjami paramilitarnymi. Współpraca z Wojskiem Polskim. Zasady dysponowania do działań ratowniczych. Koordynacja działań ratowniczych.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić zasady współpracy podmiotami ratowniczymi i organizacjami pożytku publicznego: TOPR, GOPR, WOPR, PCK;
- omówić zasady współpracy z Wojskiem Polskim;
- opisać zasady dysponowania, koordynowania działań ratowniczych z organizacjami pożytku publicznego.

9. Utrzymanie gotowości operacyjnej OSP w KSRG na szczeblu gminnym – 1 T**Materiał nauczania:**

Inspekcje gotowości operacyjnej realizowane przez PSP. Kontrola stanu wykszolenia, potrzeb szkoleniowych. Przeglądy wyposażenia jednostek OSP w KSRG. Ustalania potrzeb techniczno-sprzętowych dla poszczególnych OSP i proponowanie sposobu ich realizowania.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić zakres inspekcji gotowości operacyjnej realizowanych przez PSP;
- wskazać celowość analizy stanu wykszolenia członków OSP na szczeblu gminnym;
- prowadzić bieżącą analizę wyposażenia oraz wykszolenia w poszczególnych jednostkach na terenie gminy w odniesieniu do wytycznych w tym względzie;
- opisać zakres i celowość przeglądów wyposażenia jednostek OSP w KSRG na szczeblu gminy.
- analizować potrzeby techniczno – sprzętowe OSP na szczebli gminy;
- przygotować dokumentację, zaplanować oraz przeprowadzić ćwiczenia SIŚ jednostek OSP z terenu podległej gminy.

10. BHP podczas organizacji szkoleń, ćwiczeń oraz zawodów sportowo – pożarniczych OSP i MDP – 1T**Materiał nauczania:**

Zasady BHP organizacji procesu szkolenia i ćwiczeń. Regulaminy zawodów sportowo – pożarniczych OSP i MDP. Przygotowanie drużyn do zawodów.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- określić cele szkolenia i ćwiczenia;
- omówić pomoce dydaktyczne do przeprowadzenia szkolenia i ćwiczenia;
- omówić dokumentację działalności szkoleniowej OSP;
- zorganizować doskonalenie dla strażaków ratowników OSP;
- nadzorować przeprowadzanie szkoleń i ćwiczeń;
- zastosować w praktyce treść regulaminu zawodów sportowo-pożarniczych dla ochotniczych straży pożarnych, młodzieżowych drużyn pożarniczych;
- sprecyzować zasady organizowania i sposób przeprowadzania zawodów;
- zorganizować wyznaczenie torów i ustawianie przeszkód;
- omówić wymaganą dokumentację do zawodów;
- stosować zasady bhp w zawodach sportowo-pożarniczych.

11. Ceremoniał pożarniczy – 2T**Materiał nauczania:**

Zadania dla organizatora uroczystości w Ochotniczej Straży Pożarnej. Ugrupowanie pododdziałów i pojazdów do uroczystego apelu. Defilady. Wręczanie odznaczeń i wyróżnień. Defilady pododdziałów.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- wskazać zadania dla organizatora uroczystości w Ochotniczej Straży Pożarnej;
- scharakteryzować ugrupowania pododdziałów i pojazdów;
- omówić zasady przemarszu/przejazdu ugrupowań pododdziałów, defilad;
- przeprowadzić przemarsz defilady;
- omówić zasady wręczania odznaczeń i wyróżnień;
- omówić zasady BHP podczas defilady pododdziałów.

12. Nadzór i koordynacja ochrony przeciwpożarowej na szczeblu gminy – zadania Komendanta Gminnego ZW OSP RP – 1T**Materiał nauczania:**

Przepisy określające zadania i kompetencje Komendanta Gminnego ZW OSP RP. Rola, zadania, uprawnienia i obowiązki Komendanta Gminnego Współpraca z organami samorządu terytorialnego.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- wymienić i omówić przepisy określające zadania i kompetencje Komendanta Gminnego;
- wymienić i omówić zadania, uprawnienia i obowiązki Komendanta Gminnego.
- omówić zakres współpracy z organami samorządu terytorialnego.

13. Działalność prewencyjna w ochronie przeciwpożarowej – 1T**Materiał nauczania:**

Organizacja zawodów pożarniczych i turniejów wiedzy o pożarnictwie. Organizacja i doskonalenie MDP. Organizacja doskonalenia umiejętności w OSP, JOT. Organizacja obozów wypoczynkowych dla MDP. Propagowanie przepisów z zakresu bezpieczeństwa przeciwpożarowego.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- współdziałać w organizacji gminnych zawodów pożarniczych OSP i MDP;
- organizować wyszkolenie MDP;
- organizować turnusy i obozy wypoczynkowe dla MDP;
- kreować i organizować doskonalenie umiejętności w OSP i JOT;
- omówić mechanizmy propagowania przepisów bezpieczeństwa przeciwpożarowego.

14. Organizacja łączności podczas pożarów i miejscowych zagrożeń – 1T**Materiał nauczania:**

Podstawowe definicje, ogólne zasady organizacji i prowadzenia łączności na miejscu zdarzenia; zasady przydzielania kanałów ratowniczo-gaśniczych na potrzeby działań.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- zorganizować łączność na terenie gminy w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych przy jednoczesnym deficycie sił i środków PSP;
- omówić podstawowe zasady prowadzenia korespondencji radiowej;
- prawidłowo współdziałać z właściwym stanowiskiem kierowania PSP;
- nadzorować przestrzeganie zasad prowadzenia łączności przez podległe jednostki OSP;
- stosować kryptonimy okólnikowe.

15. Egzamin – 2T

IV. LITERATURA

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. 2009 nr 178 poz. 1380 z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. 2013 poz. 1340 z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 roku o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2012 poz. 461 z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. 2013 poz. 1166).
6. Ustawa z dnia 22 listopada 2013 roku o systemie powiadamiania ratunkowego (Dz. U. 2013 poz. 1635).
7. Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 roku o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz.U. 2009 nr 31 poz. 206).
8. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 roku Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. 2013 poz. 267).
9. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. 2013 poz. 594 z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240 z późn. zm.).
11. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 roku Kodeks pracy (Dz.U. 1974 nr 24 poz. 141 z późn. zm.).
12. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104 z późn. zm.).
13. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 lutego 2011 roku w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. Nr 46, poz. 239).
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 1992 roku w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (Dz.U. 1992 nr 54 poz. 259).
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2010 roku w sprawie planów ochrony infrastruktury krytycznej (Dz. U. 2010 nr 83 poz. 542).
16. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 września 2008 roku w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. 2008 nr 180 poz. 1115).
17. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 roku w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U. 1997 nr 129 poz. 844 z późn. zm.).
18. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie przeprowadzania okresowych bezpłatnych badań lekarskich członka ochotniczej straży pożarnej biorącego bezpośredni udział w działaniach ratowniczych (Dz.U. 2009 nr 210 poz. 1627).
19. Ceremoniał Ochotniczych Straży Pożarnych ZOSP RP z 27 września 2009 roku z późn. zm.
20. Regulamin umundurowania ZOSP RP z 27 września 2009 roku z późn. zm.
21. Regulamin musztry Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.
22. Regulamin ogólny Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.
23. Instrukcja w sprawie organizacji łączności w sieciach radiowych UKF PSP, stanowiąca Załącznik do Rozkazu nr 4 KG PSP z dnia 09 czerwca 2009 r.
24. Ramowe wytyczne KG PSP w sprawie sposobu przeprowadzania inspekcji gotowości operacyjnej OSP KSRG, KCKR KG PSP Warszawa 2011 r.
25. Wytyczne w sprawie działalności komendanta gminnego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej, ZG OSP RP Warszawa 2005 r. (uchwała nr 137/24/2005 Prezydium ZG ZOSP SP z późn. zm.)
26. J. Nowakowska-Małusecka, : Międzynarodowe prawo humanitarne, Branta 2010 r.

27. Lidwa W., Krzeszowski W., Więcek W., Kamiński P., :Ochrona infrastruktury krytycznej. AON Warszawa, 2012 r.
28. Schroeder M., Płotica M., Żuber vel Michałowski J. : Krajowy System Ratowniczo - Gaśniczy w systemie bezpieczeństwa państwa. KG PSP. Warszawa. 1994 r.
29. Wolanin J. : Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli, Edura KG PSP, Warszawa 2007 r.